

Aan de leden van de
Vaste Tweede Kamer Commissie van
Sociale Zaken en werkgelegenheid
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Bezoekadres
Landelijke Cliëntenraad
Bezuidenhoutseweg 60
2594 AW Den Haag

070 34 99 790
info@lcr-suwi.nl
www.landelijkecliëntenraad.nl

Den Haag, 4 februari 2021

Betreft: Wijziging Participatiewet en enkele andere wetten 8 februari 2021
Referentie: LCR/TK/21-00015/AA/PL/KS

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Uw Kamer heeft kennis genomen van de stukken 35394, 34352-205 waarin het breed offensief en de banenafpraak wordt behandeld. In het debat zal tevens overleg plaatsvinden over een aantal knelpunten, waarin de hardheid van de handhaving in het kader van de Participatiewet aan de orde zal worden gesteld.

De Landelijke Cliëntenraad wordt dagelijks overstelpt met vragen van cliënten hoe om te gaan met de informatieplicht en hoe te voorkomen dat er exorbitante navorderingen plaatsvinden voor zoiets als het aannemen van een tas met boodschappen of andere hulp die wordt geboden door naasten en het eigen netwerk.

Hulp is nodig. Het CBS en het NIBUD hebben immers becijferd dat een gemiddeld gezin in de bijstand enige honderden euro's tekort komt. De enige mogelijkheid om te overleven is dus hulp van buitenaf. Met de berichtgeving over naheffingen en vorderingen raken steeds meer uitkeringsgerechtigden het spoor bijster. Je komt aantoonbaar geld tekort en als je het oplost krijg je een navordering.

Behandeling van een regelovertreding in de sociale zekerheid versus strafrecht

De Ombudsman heeft in de media gewezen op de spagaat van uitkeringsgerechtigden.

De Ombudsman maakt de vergelijking tussen de rechten van uitkeringsgerechtigden en de rechten van criminelen. De rechten van uitkeringsgerechtigden zijn in Nederland vele malen minder zodra de verdenking van fraude bestaat.

Inlichtingenplicht

Uitkeringsgerechtigden hebben de plicht om alle informatie te verstrekken die redelijkerwijs noodzakelijk is om een juiste uitkering te verstrekken. Kunnen zij niet aan deze plicht voldoen, ook al ligt deze informatie buiten de eigen beïnvloeding (bijvoorbeeld het verzuim tot inleveren van een loonstrook die door de werkgever moet worden verstrekt), dan volgt in veel gevallen direct een maatregel.

In het strafrecht is dit anders geregeld. Een burger is onschuldig totdat het tegendeel is bewezen. In de uitkering geldt de zogeheten omgekeerde bewijslast. Indien u niet tijdig informatie verstrekt, kan de rechtmatigheid niet worden vastgesteld en stopt in sommige gevallen de uitkering. Nadat de informatie wordt geleverd kan de uitkering weer worden hersteld. Het spreekt voor zich dat hiermee de burger onnodig in liquiditeitsproblemen wordt gebracht. Veel gemeenten hebben dit probleem inmiddels onderkend in het project **'Simpel Switchen'** en zoeken in de praktijk naar oplossingen. Wij juichen dit beleid toe, omdat dit beter in overeenstemming is met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Feit is dat bij gemeenten heel verschillende opvattingen bestaan over hoe om te gaan met de handhavingsplicht. Wij krijgen de indruk dat soms politiek wordt bedreven over de ruggen van uitkeringsgerechtigden. Dat is schadelijk, omdat de burger er bij veel opgelegde maatregelen niet aan toe komt om in beroep te gaan om alsnog de juiste informatie te leveren en zo de maatregel te corrigeren. Dit is voor de gemiddelde burger te complex en vereist in veel gevallen juridische hulp. In het strafrecht wordt door de overheid kosteloos een advocaat toegewezen. Dit omdat het een ongelijke strijd is als een niet geïnformeerde burger tegenover een machtig opsporingsapparaat staat. Dit zijn de uitgangspunten van onze rechtstaat.

Een uitkeringsgerechtigde krijgt geen advocaat toegewezen. Sterker nog, hij wordt om een eigen bijdrage gevraagd als hij toegang wil tot juridische hulp. Daarnaast zijn wij regelmatig met sociaal advocaten in gesprek die ons duidelijk maken dat zij met de huidige vergoedingen hun praktijk moeten sluiten. Daardoor zien wij dat burgers tegenover een machtig overheidsapparaat staan, dat met steeds meer algoritmes de burger controleert en een steeds grotere informatievoorsprong opbouwt. Foutieve informatie is niet eenvoudig te corrigeren. De drempel voor rechtshulp is verhoogd voor groepen in een kwetsbare economische positie. Dit is volledig uit balans.

Wat is fraude?

Wij delen de opvatting van de staatssecretaris dat niet alles fraude is. Uit de praktijk weten we dat de meeste regelovertredingen onbewust plaatsvinden. Ook is de drempel van de signalering van een onbewuste regelovertreding afhankelijk van de wijze waarop de uitvoering hiermee omgaat. Hieronder enkele voorbeelden

Giften in natura

Leggen we de drempel voor het verrekenen van inkomsten in natura bij het aanpakken van boodschappen van een familielid of een bekende? Wat doen we met donaties van de Voedselbank? Giften in natura zijn geen liquiditeit. Dat betekent dat dit ook niet in rede teruggevorderd kan worden. Het achteraf toekennen van een fictieve waarde aan vermeende giften in natura is spreadsheetrealiteit en duwt burgers nog verder richting de financiële afgrond.

Een suggestie is wellicht ervoor te zorgen dat een uitkeringsgerechtigde voldoende budget heeft om naar de supermarkt te gaan en in zijn eerste levensbehoefte te voorzien. Volgens het CBS, Nibud en de LCR kan dit namelijk niet. In de uitzending De nieuwe Solidariteit hebben we het budgetspel geïntroduceerd. Hierin ziet de voorzitter van het Nibud dat hij zich al na twee maanden van zelfstandig ondernemerschap moeten wenden tot de Voedselbank met zijn fictieve gezin.

Schenken in de bijstand

Gaan we de 25 euro zakgeld die aan de kinderen wordt verstrekt door een gescheiden ouder verrekenen met de uitkering?

Ook deze casus hebben we in Wijdmeren voorbij zien komen. Wij willen benadrukken dat wij niet kunnen oordelen over de uitvoering van de gemeente Wijdmeren omdat wij geen inzage hebben in het dossier. Dit laat onverlet dat de burger de uitkomst wel zo ervaart.

Omdat het zakgeld niet is opgegeven werd dit als een schending van de informatieplicht gezien. Als we menen dat dit soort bedragen ook moeten worden aangegeven en de gemeente deze ook nog eens gaat herberekenen over de jaren dat een uitkering is verstrekt, dan komen er inderdaad zeer grote bedragen uit. De LCR vraagt zich af of hier werkelijk het oogmerk frauduleus handelen geldt met de bedoeling de overheid te benadelen? Is hier sprake van zelfverrijking van de ouder/uitkeringsgerechtigde?

Wij vinden dat de overheid deze bedragen tot een bepaalde drempelwaarde vrij moet laten. Het aantal fraudesignalen zal door de hogere drempelwaarde afnemen en de handhaving zal zich nog beter kunnen richten op het zeer kleine deel van de cliënten die mogelijk foute bedoelingen hebben.

Cliëntvriendelijke uitgangspunten

De LCR kent handhaving slechts een instrumentele en geen legitimerende rol toe in het sociaal beleid. Handhaving is wat ons betreft niet het voornaamste instrument om maatschappelijk draagvlak voor sociale voorzieningen te bevorderen.

Uit analyses van het SCP is steun voor onze verzorgingsstaat onverminderde hoog (Romke van der Veen, Pakhuis de Zwijger, Wat is solidariteit, 2020). Steun voor sociaal beleid is een uitkomst van maatschappelijke solidariteit.

De Landelijke Cliëntenraad gaat uit van een overheid die zich dienstverlenend opstelt naar cliënten die in een kwetsbare positie verkeren.

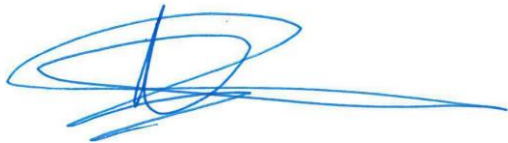
Gemeenten hebben in deze de opdracht de burgers te voorzien van een sociaal vangnet en toe te zien op een rechtmatige verstrekking van voorzieningen. Nergens staat vermeld dat dit moet worden uitgelegd als een 'spijkerbed'. In het project Smpel Switchen zien we dat gemeenten steeds meer oog krijgen voor de liquiditeit van burgers. Veel gemeenten hebben vaker oog voor de effecten van samenloop van uitkering en werk en de financiële effecten om weer aan het werk te gaan. De LCR en haar lidorganisaties hebben de afgelopen maanden veel uitkeringsgerechtigden opgeroepen om mee te doen aan het onderzoek naar verrekening van inkomsten dat binnenkort zal verschijnen. Op deze oproep is massaal gereageerd. Bovengenoemde voorbeelden van giften in natura en schenkingen zijn allemaal vormen van verrekening van inkomsten.

Veel cliënten, ouders, begeleiders, werkgevers, uitvoeringsorganisaties (UWV, gemeenten, Belastingdienst) worstelen met het omgaan met deze veranderingen.

Dat is ook de reden dat er nog maar weinig voorstanders zijn voor het huidige systeem en dat een discussie over de toeslagen op gang is gekomen.

Wij juichen een fundamentele herbezinning toe en tot die tijd kan het opnemen van een tolerantie in het systeem verlichting bieden. Onze cliënten ervaren de complicaties die het huidige systeem kent en de LCR gaat graag in op de uitgestoken hand van het Ministerie van SZW om dit in een brede commissie op het departement te bespreken.

Met vriendelijke groet,

Amma Asante
Voorzitter

Samenstelling Landelijke Cliëntenraad

- **Landelijke cliëntenorganisaties:** Vakcentrale voor Professionals/ Christelijk Nationaal Vakverbond (VCP/CNV), Ieder(in) (2 zetels voor het netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte), KBO-PCOB (Samen sterker voor ouderen), Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) (2 zetels), Vertegenwoordiger organisaties van Minderheden (SMN, IOT), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid.
- **Vertegenwoordigers van cliëntenraden:** cliëntenraden SVB en UWV.
- **Vertegenwoordigers van de gemeentelijke cliëntenparticipatie:** Mobility, cliëntenraden G4, vertegenwoordiger Werkplaats COMO.